

Rode bosmieren, opvallend en belangrijk

Jinze Noordijk
EIS Kenniscentrum
Insecten

Foto: Jinze Noordijk,
Wageningen Oranje
Nassau's Oord, 2019

Rode bosmieren zijn opvallend en belangrijk. ‘Opvallend’ door hun soms enorme nestkoepels en hoge dichtheden aan werksters die tot vele tientallen meters afstand van hun nest voedsel kunnen vergaren. Het zijn dan ook vooral deze mieren die bekend zijn bij het grote publiek en bij de meeste natuurvrijwilligers. Zelfs in de winter zijn de koepels te lokaliseren en op bijna elk moment in het jaar kun je wel individuen zien lopen bij het nest. Deze dieren zijn dus heel geschikt om in elk jaargetijde in het bos een verhaal over insecten te kunnen vertellen. ‘Belangrijk’ omdat het nogal wat betekent als er bosmieren aanwezig zijn. De koepelnesten bieden warmte, bescherming en een ophoping van strooisel. Een flink aantal andere dieren vindt dat zo aantrekkelijk dat ze hun levenscyclus deels of helemaal aan mierennesten en hun bewoners hebben aangepast. Sommige soorten zijn zelfs strikt gebonden aan het leven in koepelnesten. Uiteraard zijn er ook dieren die bosmieren eten, zoals spechten en padden. En op hun beurt halen de mierenwerksters weer veel prooidieren weg uit de omgeving van hun woonplaats.

Hoe het met de rode bosmieren gaat in Nederland weten we onvoldoende. Er is geen systematische monitoring verspreid over het land voorhanden. Monitoren is ook behoorlijk lastig. Dat klinkt misschien wat vreemd bij zulke opvallende dieren, maar kan duidelijk gemaakt worden aan de hand van een voorbeeld. De mierenpopulatie van een nest kan zich splitsen. Veel werksters en enkele koninginnen uit een bestaand nest besluiten dan om een nieuw nest aan te leggen. Dat kan gebeuren als de omstandigheden goed zijn en de kolonie uitbreidt, maar óók als de omstandigheden slecht zijn en de omgeving niet kan voldoen aan de eisen die een groot nest met zich meebrengt. Verschillende nesten kunnen ook weer fuseren. Nesttellingen alleen zijn dus vaak niet voldoende om iets te kunnen zeggen over een trend. Er zullen meer

metingen aan nesten en hun omgeving bij betrokken moeten worden om conclusies te kunnen trekken. Natuurlijk zijn er gebieden waar het duidelijk is dat de bosmieren afnemen, evenals gebieden waar ze het goed doen. Voor populatieafnames kunnen enkele logische verklaringen worden gegeven. Allereerst verbossen veel (half)open leefgebieden en zo komen biotopen in successiestadia die voor de mieren minder te bieden hebben. Stikstofdepositie zorgt voor verruiging en dichtgroeien van bosranden en daarmee voor minder zonnige omstandigheden waarin de mieren en hun broed kunnen opwarmen. Ook zorgt stikstofdepositie voor een lagere kwaliteit van planten en dat heeft mogelijk weer effect op prooidieren en bladluizen waar mierenkolonies afhankelijk van zijn. Ook bosbeheer met grote machines kan funest zijn.

Toch zijn ook nuances op zijn plaats. Vroeger werden rode bosmieren uitgezet door boswachters die vraat van met name rupsen en bladwesplarven in hun monotone naaldboomakkers wilden tegengaan. Nesten met veel koninginnen werden uitgezet in bossen waar geen bosmieren zaten. Dat gebeurt al lang niet meer, het ‘aanvullen’ is dus weggefallen. Bosmieren houden van open naaldbossen. Thans wordt er door boseigenaren ingezet op meer natuurlijke bossen met een grotere diversiteit aan loofbomen. Deze veranderingen maken het logisch dat in sommige gebieden minder bosmieren zijn te vinden en in deze gevallen is dat dus ook niet zo erg.

Hoe het ook zij, inventariseren, tellen, monitoren en meten, het zijn de eerste stappen om al dit soort ontwikkelingen te kunnen analyseren en te kunnen begrijpen. De auteurs van dit themanummer van het Natuurhistorisch Maandblad hebben dat goed begrepen. De vele uren in het veld en achter de computer zetten deze opvallende en belangrijke insecten goed op de Limburgse kaart!